

Amtmanné Hédervári Zita

A látványrajzok rajztechnikái, a műszaki rajzábrázolás követelményei

 NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:

Népi kézműves vállalkozás működtetése

A követelménymodul száma: 1004-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-019-30

A RAJZ, A LÁTVÁNYRAJZOK RAJZTECHNIKÁI, A MŰSZAKI RAJZÁBRÁZOLÁS SZABÁLYAI

A rajz, a legősbibb kifejezési mód és bármilyen furcsán is hangzik, mindenki rendelkezik – egy kollektív tudásból eredeztethető – rajzi képességgel " kiaknázatlan" vizuális készséggel.

Sokan úgy gondolják, hogy ők nem tudnak rajzolni – talán, mert eddig nem volt megfelelő az út, amelyen haladtak, hiányzott az inspiráció, vagy esetleg – rajzolás közben, rajzoláshoz – nem kaptak megfelelő instrukciókat, de a türelmetlenség is közrejátszhatott.

A legfontosabb azonosság a népi kézműves szakmákban, hogy a mesterségek mindegyike, természetes alapanyagok felhasználásával dolgozik. Az anyag taktilis szépségén túl, a másik közös vonás, hogy a kézműves szakmák mindegyikében fontos: az esztétikai igényesség, a vizuális élmény. A fametszetnek – csak látszólag – nincs köze a népi kézműves mesterségekhez, ezért először egy olyan rajzban gyönyörködünk el, amely a vonalrajzot fába metszve nyújtja – így rácsodálkozhatunk a természet szépségére, és a rajzi-művészi munkára egyaránt. (1. kép)

1. ábra. Fába metszett rajz.

Megismerkedünk a rajzolással, a képalkotás alapvető formájával, az ősrégi sziklarajzoktól kezdve, a szénrajzokon, tollrajzokon keresztül, a műszaki rajzolás fejlődéstörténetével és szabályaival, érintve néhány – látványrajz készítéshez fontos – rajzi-grafikai eljárást is.

Gondoljunk arra, a rajzolás csak az önkifejezési formák egyike! Megfelelő gondolkozással és vizuális jártassággal – a kézműves mesterségek bármelyikében – létrehozhatunk újszerű, kreatív alkotásokat. Az ez évi világkiállítás magyar formaterve, a matematika nyelvén fogalmazódott meg, látszólag egy "rideg számítás" alapján – tehát, ha igyekszünk elsajátítani a vizuális nyelvet, látszólag távolabbi összefüggések létrehozására is képesek leszünk!

Nagyon sokan foglalkoznak rajzolással, és a hivatásos rajzolókon kívül nagyon sokakat foglalkoztat maga, a rajzi tevékenység létrejötte. Ennek bizonyítékeként, a füzet mellékletében rajzolási módokhoz kapcsolódó szemelvényeket, írásokat találunk: a népművészet különböző területein található rajzokról, a néprajzi rovásírás-jelrajzokról, híres művészek grafikáiról, vázlatrajzokról, és érdekességekppen híradást olvashatunk két fiatal építészről, akik ráirányítják a figyelmet arra, hogy a rajz legkisebb értelmezhető eleme a vonal.

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Ön a népi kézműves mesterségek bármelyikében fog dolgozni, látvány- ill. bemutató rajzokra – vállalkozásának, termékeinek vizuális nyelven történő bemutatására – mindig szükség van.

Ön pl. faműves vagy fajték készítő népi kézműves foglalkozást gyakorol, esetleg kosárfonó, fazekas, vagy fonható anyagok megmunkálásával, esetleg textilféleségek valamelyik ágával foglalkozik – bármelyik népi kézműves területen dolgozik – szakmája széleskörű skálájának sokféle termékét gyártja és főleg, ajándék- valamint, használati tárgyakat készít.

Feladata: régi népi- és egyéb tárgyokról vázlatrajzok, látványrajzok, színvázlatok, gyártás előkészítési rajzok, szerkesztővázlatok, majd műszaki kiviteli tervdokumentáció készítése.

Kereshet adott témához kapcsolódó területet – helytörténeti múzeumokat, kiállító helyeket, könyvgyűjteményt, vagy néprajzi könyvet – ahol, amelyből gyűjtőmunkát készíthet egy-egy tetszőlegesen kiválasztott témakörből.

A népi kézműves szakma "textil csoport" elágazásaihoz tartozó kézműves mesterek iránti elvárás, megegyezik az előbb felsorolt feladatokkal – egy kevés eltérés, – csak a műszaki kiviteli tervdokumentáció készítésénél lesz.

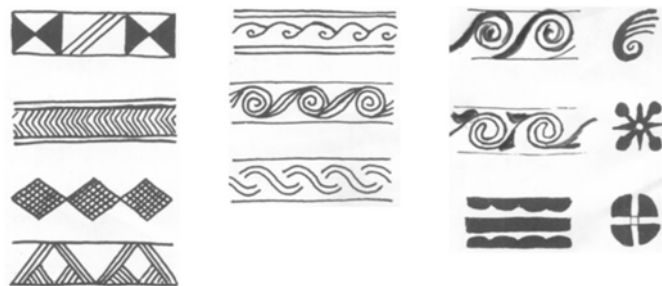
Az önálló témaválasztás alapján elkezdett gyűjtőmunka feldolgozása, közös megbeszélés után tanára, oktatója útmutatásával, jóváhagyásával történjen.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A rajzolás észleléssel, érzékeléssel kezdődik – látjuk, megnézzük a körülöttünk lévő világot, embereket, tárgyakat. Naponta számtalan vizuális hatás ér bennünket és ért, a civilizáció során – bármely korban élő – élt embereket. A vizuális benyomások hatására, – a szemünk által tudatunkba jutott dolgokat feldolgozzuk, elemezzük, válogatjuk, meglévő tudati elemekkel összekapcsoljuk, esetleg összefüggéseket keresünk – és reprodukálni tudjuk, ha akarjuk!

Bármely nyelv tanulásánál – így a vizuális nyelv megismerésénél is – legfontosabb, egy alapszókinccs elsajátítása. A **vizuális nyelv** megértéséhez ismerni kell az ábrázolási módokat, a képi fogalmakat, amelyek a látás révén tudatosulnak az agyban. Észleljük a tárgyak formáját, nagyságát és (a fény jelenlétével) a színeiket is. A tárgyak megismerése, összehasonlítása, tehát színük, alakjuk, formájuk és az arányérzék segítségével történik.

Az ősi civilizációk bármelyikében, beleértve – napjaink távoli szigetein élő, elmaradott társadalmi rendjében élőket is – mindegyikének munkáinál, a rajzi megjelenítés legegyszerűbb motívumait alkalmazzák. Tehát a világ bármely pontján, – a kézműves tárgyak díszítéseinél – a világtörténelem kezdeti korszakában (és ma is) hasonló, vagy azonos motívumok létrejöttét figyelhetjük meg! A vonalak dőlésével, sűrítésével, másik irányba való fordításukkal, vagy az egyenes helyett, a hullámvonal alkalmazásával keletkeztek az első díszítményrajzok, geometrikus motívumok. (2. ábra)

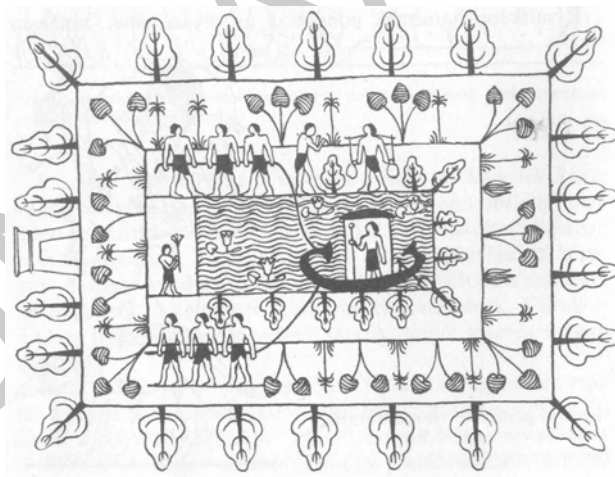
2. ábra. Ősi motívumok

A látványrajzok, műszaki rajzok készítése nem képzelhető el anélkül, hogy meg ne ismerkedjünk magával a rajzolással, hogy végig ne tekintsünk, a történelem során végzett rajzi tevékenységek sokféleségén, mert így képet kapunk, a rajz megnyilvánulási formáinak széles skálájáról, felhasználási területeiről.

Rajztörténeti áttekintés

Az ősi barlang rajzok állat, ember figurái – a mágikus szertartásokkal együtt – lehet, hogy csak a vadászat sikeressége érdekében készültek, de bizonyítja, hogy a világ különböző pontjain – több ezer évvel ezelőtt – élt ember is képes volt, gondolatait vonalak segítségével rögzíteni, információkat ilyen módon tovább adni! Az akkori ember is megfigyelte környezetét, és pontosan képes volt rögzíteni egy-egy állat arányos testalkatát, jellemző mozdulatait. Rajzaihoz vörös földpátot, zsíros tapintású feketeszenet, sőt lehet, hogy – azonos módon, mint napjainkban készül a rajzszen – az ősember is elszenesített fadarabokat használt, sziklarajzainál. (Valószínűleg növényi nedvekkel, faggyúval rögzítették a rajzokat, a véseteken túl.)

Az egyiptomi piramisokban a művészeti emlékeken fennmaradt képi rajzokon is megfigyelhetjük, a jellegzetesen kontúrosan rajzolt figurális emberalakokat, és a tökéletes mozdulatú állatrajzokat. Az emberi arcokat és lábakat, mindig profilból, a testet szemből rajzolták – mert ez volt a jellemzője, így volt a legkifejezőbb. Minden társadalomban és korban, a gondolkodás határozta meg a rajz milyenségét. Az egyiptomi alkotók a kontúros rajzú figurális emberalakokat, és a tökéletes mozdulatú állatrajzokat. Az emberi arcokat és lábakat, mindig profilból a testet szemből rajzolták, mert ez volt a jellemzője, így volt a legkifejezőbb. Minden társadalomban és korban, a gondolkodás határozta meg a rajz milyenségét; természetesnek tartották, hogy a fél előlnézetben és oldalnézetben rajzolt figurák mellett, "fektetett" helyzetben – tehát nem perspektivikusan – ábrázolták a fákat, amint ezt láthatjuk a tó körüli régi rajzon, mert ez volt számukra a legmeggyőzőbb kifejezési forma. (3. kép)

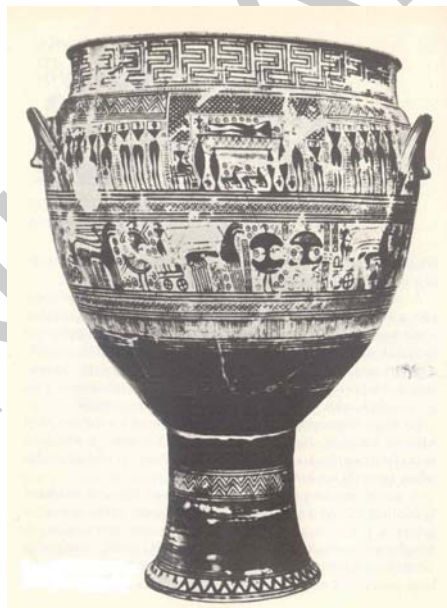
3. ábra. Egyiptomi rajz

A sok ezer évvel ezelőtti papírusz tekercseken vagy pecséthengereken is, "elbeszélő" rajzokat láthatunk. Például történeti érdekesség, hogy Mezopotámiában, i.e. 2800 körül, a sumérok már gördíthető pecséthengerekkel gyártottak mézes süteményeket, ahol a hengerpalást "nyomódúcait" precíz rajzi tudással kellett elkészíteni!

Az egyiptomiak, sumérok, görögök, rómaiak – elképzelhetetlen sokidőnyi távolságban – nagyon sokféle szakmát mutattak be, aprólékosan elbeszélte munkafolyamatok rajzain keresztül, de a rajzokon megjelenik az írás is. Az írást tehát megelőzte a rajzolás, de sokáig egymás mellett párhuzamos ranggal léteztek. (Hiszen az írás ugyanolyan gondolat-összpontosítást igényel, mint a rajz!) Az egyiptomi hieroglifák – rajzi ábrák, később absztrahálódtak. Az egyszerűsödési folyamattal a sematizálódott rajz, absztrahálódott – és a rajzok jellé válása – leegyszerűsítése révén démotikussá váltak, kialakultak a betűk, szép arányú formaelemeknek is tekinthetők – a betűrajz fejlődését, változatos útját is nyomon követhetjük, hiszen a rajzból "nőtt ki" akárcsak a gondolat-tömörítéssel létrejövő rajzi szimbólumok.

A napjainkban is, gyakran alkalmazott "piktogram" nem más, mint a rajzi vonalakból ábrákból, tömörítődött jel, amely emblémává – mindenki számára – közérthetővé vált. Gondoljunk a turista jelzések bármelyikére pl. az alagút jel félköríves rajzi vonala alapján, mindenki arra, vagy esetleg barlangra asszociál.

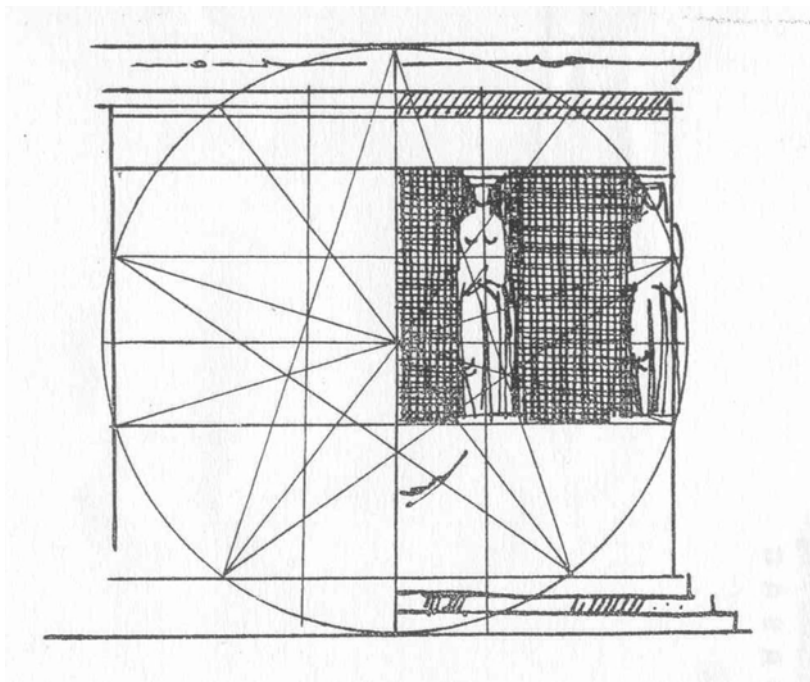
A görög kézműves tevékenységeknél is megfigyelhető az egyszerű vonalvezetés, amely egyaránt épít gondolati asszociációkra és természeti, növényi megfigyelésre. A görög alakos kompozíciók is művészeti remekművek voltak, mely az emberábrázolás terén is megnyilvánult plasztikáknál és vázarajzoknál egyaránt. (4. ábra)

4. ábra. Görög vázarajz

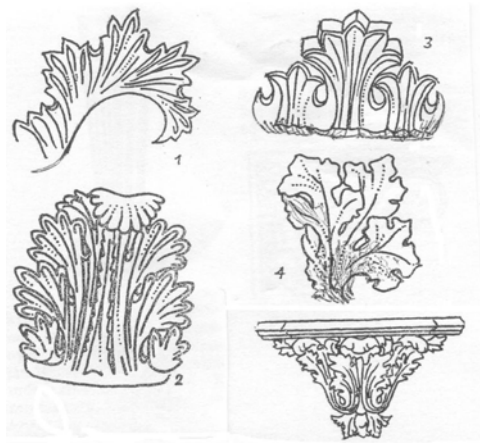
A hellén gondolkodók, kézművesek építészeti formakincse, a világ művészeti bölcsőjének tekinthető, amelyből évszázadokon keresztül – a fazekasoktól a bútortervezőkön át, az építészekig – rengetegen merítettek. A váza szegélydíszként gyakran alkalmazott "meander" vonal, megjelenik az épület párkányokon, frízeken. (A képen látható, a "meander-rajzolat" nem más, mint önmagába visszaforduló vonal)

A görögök, a mértani törvények ismeretéből kiindulva, a természeti alaptörvények és az emberi arányok tiszteletben tartása mellett végezték alkotói munkájukat. Épületeiket, ennek az "antropocentrikus" gondolkozásmódnak a jegyében tervezték és rajzaik örök érvényűek. (Korunk építészei is alkalmazzák – átírt formarend szerint ugyan, – de ugyanazt a "kikristályosított"arányrendszert.) Az egyik legszebb kariatídás, (női tartófigurális) négy oszlopos épület, a Parthenon homlokzata. (5. ábra)

5. ábra. Parthenon rajza

A középkor erős vallási befolyásoltsága miatt, a természet megfigyelése, a természeti rajz nem minden alkotásban van jelen, de a reneszánszban ismét az életigenlés, a természet szépsége felé fordulnak a művészek; alkalmazzák a görög díszítéseket, a franciáknál és Európa minden országában, a művészetek minden területén. Sajátos rajzi módosulásokat figyelhetünk meg, egy-egy ország egyedi díszítőmotívumaival ötvöződnek a görög rajzi jegyek. Nézzünk meg például akantusz levélváltozatokat! A görög művészet jellegzetes növénye a bal felső, alatta a szemből ábrázolt római levél, jobbra fent a bizánci-román stílusú, alatta a 4. a gótika jegyeivel és egy barokk levél"burjánzás" változata. (6. ábra)

6. ábra. Akantusz levél változatok

Nemcsak az írás és rajz fakad egy töről, – ha visszatekintünk és megvizsgáljuk a művészeteket – hanem a betűrajzokkal ritmizált versek, és a művészetek bármely ága. Az egyik legősibb, fennmaradt sumér eposzban, a Gilgames eposzban az írással egyenértékű az életfa megjelenítése, amely a magyar mondavilág égis fájával is azonosítható. Az ősi mítoszokban, magas színvonalú művészi formában tükröződik, a régi társadalmak emberének gondolkozó-alkotó tevékenysége. Egy egyszerű, tömör megfogalmazású – világmindenséget jelképező – rajzot láthatunk, sámán dobáról bemutatva. (7. kép)

7. ábra. Sámándob rajza

Életfa motívumokra, népművészetünk bármely ágában rábukkanunk és gyönyörű példákkal találkozhatunk. (A feladat résznél – a későbbiekben – tetszés szerint választva, gyűjteni fognak világfa motívumokat, amelyek más-más szempontok szerinti módon, rajzi feldolgozásra kerülhetnek.)

A magyar életfa motívumok, vagy az indás-virágos "palmetta" motívumok, végtelenül gazdag fantáziáról és rajzi tudásról tanúskodnak. Honfoglalás kori leletek rajzait tanulmányozva megfigyelhetjük, hogyan öröködték át ezek a bronzból vagy csontfaragással készített rajzi motívumok, – fatárgyakon és textileken alkalmazott rajzi motívumokká. Az első ilyen jellegű rajzokat Huszka István: Turáni magyar ornamentika című könyvében, és László Gyula, Dienes István könyveiben is találunk. (A több mint ezer éves, mezőzombori karperec rajza.) (8. ábra)

8. ábra. Palmetta motívumok

Magyarországon, ezekben a honfoglalás kori években a díszítőrajzokkal együtt fejlődött a rovásírás, amely szintén gyönyörű rajzi motívumoknak – ősi jeleknek – tekinthető. (Érdekességgéppen, tanulmányozásra ajánlom Ruffy Péter: Bujdosó nyelvemlékeink című könyvét, amelynek szemelvényeiből, a rajz és képirás összefüggései bontakoznak ki.)

A középkorban sokáig, a betűírást szervesen kísérték a rajzok / mai szóval illusztrációk/ és az elengedhetetlen "esztétikai-érzelet" díszítési ösztönt bizonyító – iniciálék, vagyis az ornamentikus díszítésű első betűk. A fejezetcímek kezdőbetűinek "rajzi szépítése" általános igény volt. Az iniciálék készítésénél jól megfigyelhető a képi és betűrajzolás egyforma erejű hangsúlyozása. (A kódexek tanulmányozását mindenki számára szeretném javasolni.) Például nézzünk meg, egy reneszánsz korból kb. 1400-as évekből származó könyvborító rajzát. (9. kép)

9. ábra. Iniciálék

A középkori "gótikus" betűk, még vágott végű nádszállal vagy madártollal íródtak. Ebben az időben a betűk rajzolása nagyon igényesen történt, hiszen csak magas rangú személyeknek, egyházfőknek voltak könyvei (un. kompendiumok.) A betű-rajzok, 200 évvel később a nyomdai betűk megformálása, szintén nagy szakértelmű rajzi tudást igényelt. Az általános műveltséghez tartozik és kellene ismerni Szántó Tibor grafikus: A betű című könyvét. Ebben a könyvben neves betűmetszők munkáit, és a világtörténelem során használt összes betűfajta megismertette, lerajzolta a szerző.

A középkori iniciálék után, – néhány száz évig – feliratok formáiban találkozunk ugyan betűrajzokkal, de igazán létjogosultságot ismét, az 100-as években szerzett. Majd ettől kezdve, 100 – 150 éven keresztül – más formában – ugyancsak hangsúlyos szerephez jutott. Ezekben az években kezdett "divattá válni" az ex-libris készíttetés, vagyis a főrangú családok könyveikbe egyedi – csak az Ő családjukat jelképező – "könyvjegy"-et terveztettek. Híres építészek is komoly grafikai megrendeléseket kaptak, családi, szakmai jelképek sűrítésével készülő ex-librisekre. (10. ábra)

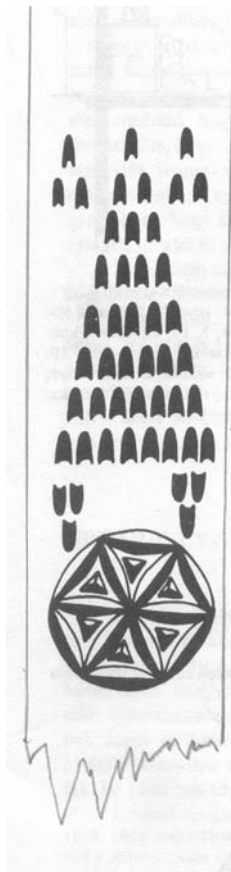

Hirdetése a Vasárnapban

10. ábra. Reklámbetű és könyvjel

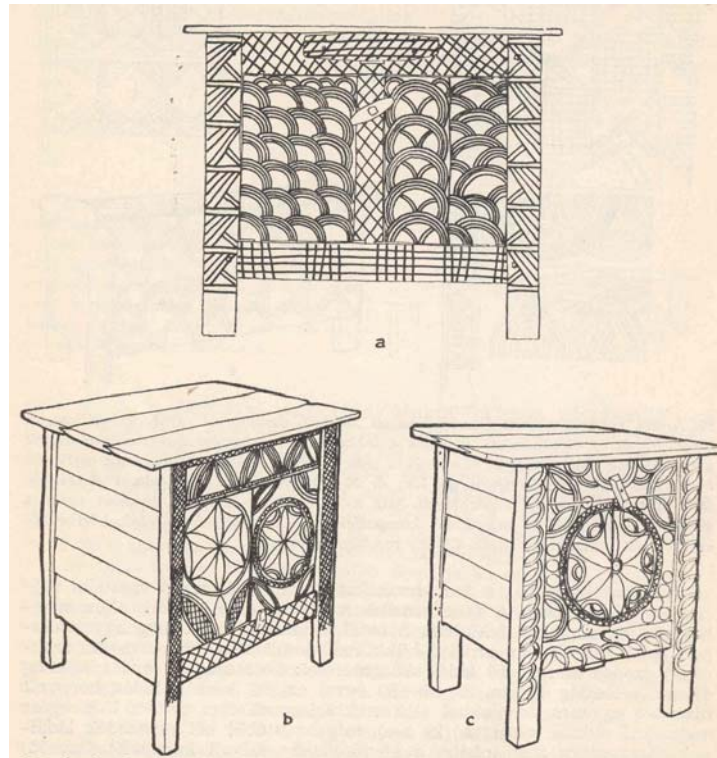
Ebben az időben már rendszeres igényként jelentkezett, ilyen és hasonló képzőművészeti alkotásoknál is a fadúccal készített rajzok – vagyis fametszetek iránti megrendelés.

Láthatjuk a fejlődés folyamatát, amelyben – a rajznál is – mindig hangsúlyos szerepet kapott az emberi leleményesség, kezdeményezőkézség. A rajz határmezsgyéihez tartozik, de kézműves szakmák miatt fontos, hogy tudatosodjon: az ember egy eredendő, ösztönös díszítési vágyból fakadóan, a környezetében lévő tárgyakat, berendezéseket is díszítette. A falun élő ember faragott "szárnyas Nap"-nak mondta a díszített rozettákat. Vésott, faragott naprozetta, és véső-pontozással rajzolt stilizált emberfigura látható egy erdélyi mennyezetgerendán. (11. ábra)

11. ábra

Vonalrajzokat, egyszerű geometriai alakzatokat alkalmazott tárgyai készítésénél, de ezekből a félkörívekből mindig ritmizáló, – soha nem egyforma – díszítmények születnek . A körzővel, a legegyszerűbb ismétlődéssel – mégis változatos – rajzokat karcolozott fába, vagy agyagba egyaránt. (12. ábra)

12. ábra. Szuszék rajzok

Természetesen az ácsolt ládákon nem csak íves körzőrajzok voltak, hanem megtalálható volt ezeken a gazdag fantáziából építkező, körívekből rajzolt virágmotívum és stilizált állat- és emberábrázolás is. Népművészeti emlékeinken, könyvekben, érdekes követni az alakzatok sokféleségét, – más-más megnyilvánulási módját a rajz függvényében – mint ahogyan egyik könyvében (Hímfi és a szarvas) ezekkel a motívumrajzi változásokkal foglalkozik Lükő Gábor néprajzkutató.

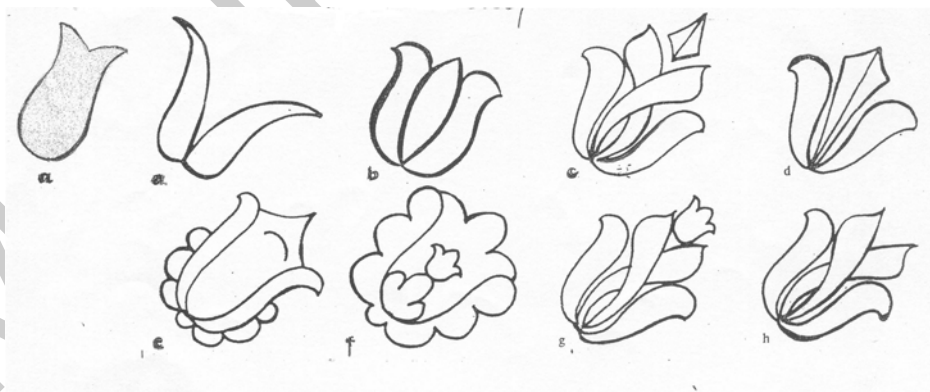
"Az egyéni képzettársítás aztán, egyedi jelentést ad a vonalaknak. Egy sík vidéken élő ember esetleg agresszívnek tarthatja a hegyes, cikcakk vonalakat, pedig egy hegyvidéken élő számára ezek a magas hegyek vagy fenyvesek asszociációját keltik. A népművészeti alap motívumok, éppen ezért tájegységeként az adott belső formavilág igényének megfelelően módosulnak. Minden országban, a táji jellegzetességeknek megfelelő mondák, dalok születnek, és olyan formavilág jön létre, amely összefügg annak földrajzi képével.

Minden lélekben van egy belső formatárház, amely összefügg azokkal a látványokkal, amelyeknek hatására létrejött. Természetesen az emlékek és asszociációk magának egy-egy formának az eredeti jelentését is befolyásolják és alakítják." mondta Lesznai Anna, egyik – magyar népművészetet ismertető – előadásán. Büszkén vallotta, hogy többek között, mezőkövesdi hímző-asszonyoktól tanult rajzolni. Különös rajzai kevés helyen láthatók, itt megcsodálhatjuk egyik szuggesztív virágrajzát. (13. ábra)

13. ábra. Lesznai ornamentika

A költészetben, a képző- és iparművészet terén is művészi alkotásokat létrehozó Lesznai Anna, autodidakta előadó-tanár ráérezett, a népművészetben rejlő kincsek ismertetésének fontosságára, míg a tervezőművész Fay Aladár tudatosan vizsgálta és elemezte a magyar nép díszítőművészetét. Foglalkozott a rajzok, motívumok egyetemes törvényszerűségeivel, és bemutatta annak sajátos magyar megnyilvánulási formáit. (Könyvét: "A magyarság díszítő ösztöne" címmel, 1941-ben jelentette meg.) A rajztanuláshoz, tanulmányozni kell a természeti formákat, a népi, ösztönös díszítési motívumokat és "szemléléssel, lélek-azonosulni" formai vizsgálódással elemezni, elsajátítani. Nézzük meg a tulipán rajzok végeleáthatatlan sokféleségét, melynek egy része – az életkor módosulásait tulipán szirmokkal kifejezőeket – Kocsi Márta könyvéből emeltem be ide. (14. ábra)

14. ábra

Az íveken túl a körformát is minden népművészetben megtaláljuk. A kör alakzat, a Napkorong "lemásolása" sokféle formában, sok-sok tárgynál szerepelt díszítőmotívumként, de egyedi és *sehol máshol nem találkozunk* olyan csodálatos megfogalmazású rajzzal, mint amely a fénylő Napot egy agancs csontból készített lőporszarun ábrázolja! (15. ábra)

15. ábra

Az ember a természet erőit, (a szelek tornya pl. a görögöknél) az égitesteket, Napot, Holdat is ábrázolta. A csillag-rajzok szötteken, pásztorfaragásokon is megtalálhatók, de művészi csillagmotívumokkal találkozhatunk hímes tojásainkon is. A Húsvéti népszokást sokszor tojásírásként is említik, ami nem véletlen – hiszen egy tojásra, vagyis forgástestre körkörös, és egymásra merőlegesen egyenes vonalat rajzolni, csak nagy figyelemkoncentrációval – mondhatni meditációval – lehet!

A rajzolás: önkifejezési- közlési mód, az ember érzelmeinek, gondolatainak az átadása. Meg kell ismernünk tehát, a rajzi lehetőségeket, rajzkészítés módjait, a rajzhoz szükséges anyagokat, eszközöket.

A rajz lehet:

1. a./önálló grafikai alkotás, amikor csak vonalak használatával, ún. kontúrrajz vagy krocki esetleg nyomat készül – bármely, rajz készítésnél szokásos alapanyag segítségével.

b./vonalak és árnyalati tónusok c./vonalrajzból kiinduló fekete-fehér folthatás alkalmazásával, a kontrasztos fekete-fehér szín elrendezésével éri el, a rajz a kívánt figyelemfelkeltő hatást.

2. a./vázlatrajz, amely készülhet: másolatként, vagy gondolatrögzítő, emlékfelidéző céllal, bármilyen élményről, bármely tárgyról.

b./látványterv, amely kézzel készített perspektivikus rajzokat, homloklap ill. tárgy felület nézeteit, részleteit mutatja be, színesen vagy fekete-fehér kivitelben; valamint készülhet axonometrikus és a perspektíva szabályai szerinti szerkesztéssel.

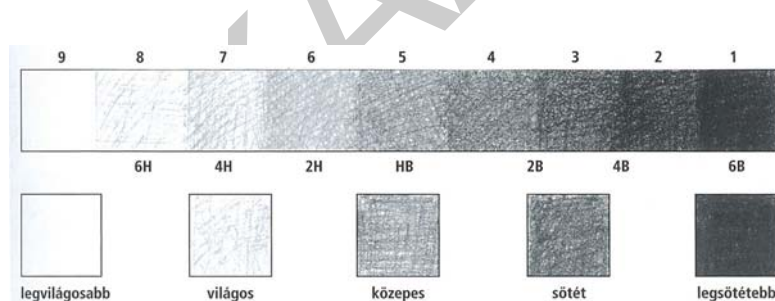
3. műszaki rajz, amely szerkesztett, ábrázolási ismeretek alapján készül, különböző dolgok megvalósítását, kivitelezését segíti elő. A műszaki rajz a gyártás előkészítési fázisoknak megfelelően, más-más arányú – könnyen értelmezhető – léptékben készül. Készítéséhez ábrázoló geometriai alapismeretekre van szükség.

A rajz alapanyagai, felszerelések: ceruzák, színes ceruzák, radírok, monopolgumi, szén, kréta, pasztell, zsírkréta, /régén, ferdeszögben vágott végű madártoll, vagy nádszál, ez utóbbit néhányan ma is használják/ rajzpapír, Ingres papír, műszaki rajzlap, pauszpapír. A rajzceruzáink – grafikai és vázlatrajz készítésnél : F, HB, 2B, 4B , grafitrúddal kiegészítve, műszaki rajz készítés esetében: 2H, H, F jelű ceruzák összeválogatásából álljanak.

(A kemény ceruzák H–7H a puhák 2B–9B jelűek, az átmenetet az F, a HB-s ceruzák jelentik)

A műszaki rajzolás eszközei: 1–1db 30–60, és 45fokos vonalzó, körző, valamint léptékvonalzó építész léptékű prizmás vonalzó (nem földmérési lépték) görbevonalzó, esetleg, körsablon

Vonal vastagságok, tónusok: Az első két rajzolási módnál a vonalvastagságokat az intuíció, az érzések szabják meg, melyeket sűrű un. sraffozott vonalakkal/ átlós, ferde, függőleges irányú, tetszőleges megválasztású, többszörös áthatással/körkörös rajzolással, vagy apró vonalkázással sűrítve is plasztikussá tehetünk. A ceruza rányomásával, többszöri átrajzolással, nagyszámú szürke színárnyalattal tehetjük "festőivé" a ceruzarajzot. A tónusárnyalatokkal, a sötétítés fokozásával (több rétegszámmal) a téri mélységeket, az árnyékvetést lehet érzékeltetni. A tónusok az egész halványtól, a legsötétebbekig: (16. kép)

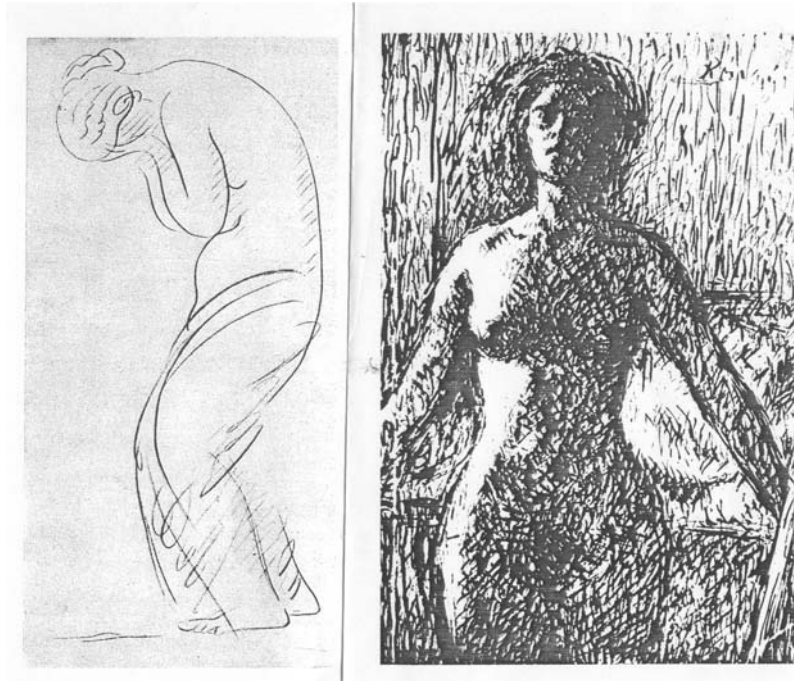
16. ábra

CERUZA, és TOLL – a legegyszerűbb szerszámok, a krokizás rajzi eszközei. A lendületes vonalakkal történő rajzolási módot nevezik kroki készítésnek. A kroki – gyors, vonal rajz – alkalmas a tárgyak, formák tömör kifejezésére, egy-egy mozdulat, jellegzetes mozgás ábrázolására, vagy tárgyak befoglaló formájának rögzítésére.

Szénnel, krétával csak biztos kézzel szabad krokikat készíteni.

Vonalrajzok, textúrák – felületi játékok

A ceruza és tollrajzok többféle vonalvezetéssel készülhetnek. Sok esetben a forma határozza meg a rajzolatot. A forgástest jellegű formákat körkörös mozgással is létrehozhatjuk, a sötétebb részeknél többszöri körmozgással átrajzolva bizonyos helyeken, a körök nagyságának méretének változtatásával és a folytonos vonalmozgás ritkításával hozhatunk létre világosabb felületeket. Gyors vonalrajzzal, alig érintve a papírt, egy-egy mozdulatot érdemes rögzíteni, mint láthatjuk Vaszary János krokiját. A rajzalakzatot kitölthetjük apró, rövid töredezett vonalkázással is – szép példa erre, Rippl-Rónai József aktrajza. (17. ábra)

17. ábra

A ceruzarajzoknál, az árnyéketést vagy a tónusok sötétítését, többszöri, egymásra rétegzett vonalrajzolattal érhetjük el. A vonalak egymásra "sraffozása" készülhet: hasonló szögben dőlt vonalkázással, vagy más szögben egymásra fedő rajzolattal is, így sötétebb felületet kapunk. *A szép ceruzarajz tiszta, nem maszatolt felületű.* Kivételesen, tudatosan is előállíthatunk a rajz egy-egy helyén, kissé eldörzsölt szürke felületet, amelyet néhol beleradírozással teszünk különössé. A művészgrafikák sorát gazdagítják Kaján Tibor karikatúrái, amelyek a szárnyaló zseniális gondolat "tömörítésre" is jó példák. A ceruzarajz technikai megoldása miatt is hatásos, hiszen Ruttkai Éva haj-plasztikáját, beleradírozásokkal alakítja térbelivé, teszi könnyeddé. (18. ábra)

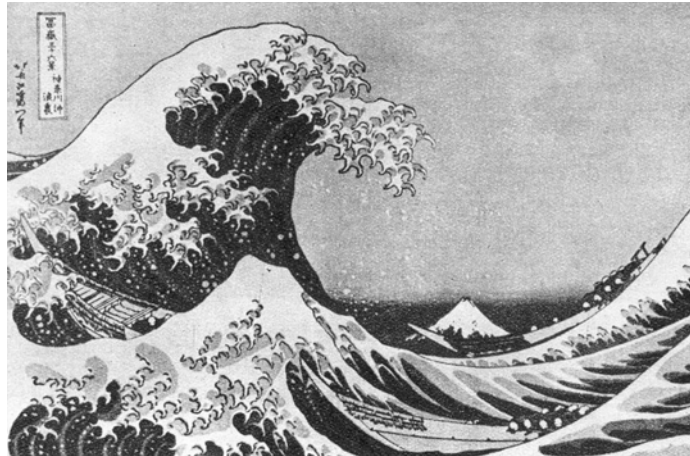
18. ábra

A tusrajzokon megfigyelhetjük, a hangsúlyosabb tárgyak vastag vonallal, a kevésbé hangsúlyosak, vagy háttérben lévők vékony vonallal történő rajzolását. A tollal, náddal, tussal vagy színes tintával készített rajzi vonalakat látványrajzoknál – fapáccal, vagy egy-egy színnel, esetleg tusrajznál, magával a tussal – lavírozhatjuk. A "lavírozás" a vonal melletti festést jelenti, amely a plasztikának megfelelően, vékonyabb-szélesebb ecsetvonással hangsúlyozza a tárgy tömegét, vagy nyomatékosabban megjeleníti a fény-árnyék hatást. (19. ábra)

19. ábra

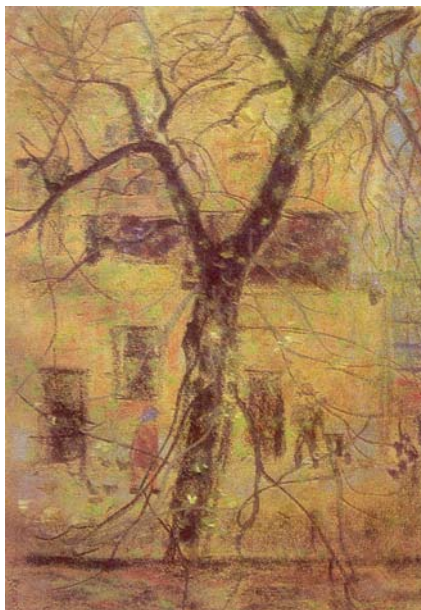
A japán Hokusai rajz művészete világhírű, rajz tanítási módszere: a figyelemkoncentrációra, és a "mindent lerajzolni, amit látunk"-ra épül. Tollrajzainál megfigyelhetjük a kompozíció – a különös látványelrendezés fontosságát. Láthatjuk, hogy a rajztollal egészen aprólékos, finom rajzolatot lehet létrehozni, de széles vonalak meghúzására nem alkalmas. A japán mester egy-egy kiválasztott témáról 20–30 rajzot is készített. Hokusai téma választásai közül néhányat feltétlenül illik ismerni, az egyik hogy különböző szakmai tevékenységeket is bemutatott, a másik: a szent hegyükről a Fudzsiról, számtalan tusrajzot készített. (20. ábra)

20. ábra

Hokusai tollrajza szürkékkel lavírozott, de így is és minden tusrajznál, lényeges a – fekete-fehér színek kontrasztossága miatt – a jól megválasztott arányú folthatás.

Amíg ceruzarajzzal sima famentes papíron is árnyalt tónusértékeket lehet elérni, addig a szén- és pasztellrajzokat Ingres lapra vagy más érdesített felületű rajzlapra érdemes elkészíteni. Mindkét rajzi technika, a durvább felületű nyomott textúrájú papírlapon mutatós. Pasztell rajzoknál, sok esetben hatásosabb a kevés szín alkalmazása, mint azt Gy. Szabó Béla képén is láthatjuk (21. ábra)

21. ábra Kréta rajz /Őszi udvar/

Pasztell, szén és krétarajzok esetében, – az anyag sajátosságából adódóan – alkalmazhatunk egészen vékony (lehelet halvány) és erőteljes, vastag vonalakat. Ezekkel a poralapú rajzeszközökkel, a tónus értékeket – nem a ceruzarajznál elmondott, többszöri sraffozott vonalkázással egymásra rajzolt réteggel érzük el, hanem – a kréta vagy szén oldalfelületét erőteljesebben a rajzlapra történő nyomással. Erre láthatunk példákat a híres fametsző, Gy. Szabó Béla szénrajzain.

Látványrajzi technikák

Tus, vagy pácrájzokat is készíthetünk – bármely szakmában látványtervünkhöz – ezért, az előző képeken látható rajztechnikákat Mindenkinek olyan szemmel érdemes megvizsgálni, hogy melyiket érzi magához közelinek, – és gyakorlás során leginkább – könnyen elsajátíthatónak.

Régebbi korokban a látványrajz és műszaki rajz egyet jelentett, egyek voltak – azonos módon, tetszőleges szabadkézi ábrázolással, vagy perspektivikus rajzolással készültek.

A műszaki rajzzal, a szabványokkal történő megismerkedés előtt, a *színtani alapismeretek elsajátítását* kíséreljük meg, hiszen a látványrajzok készítésénél ez nélkülözhetetlen.

A rajzolás önkifejezési mód, a látványrajz pedig nem más, mint vizuális nyelvű közlési forma

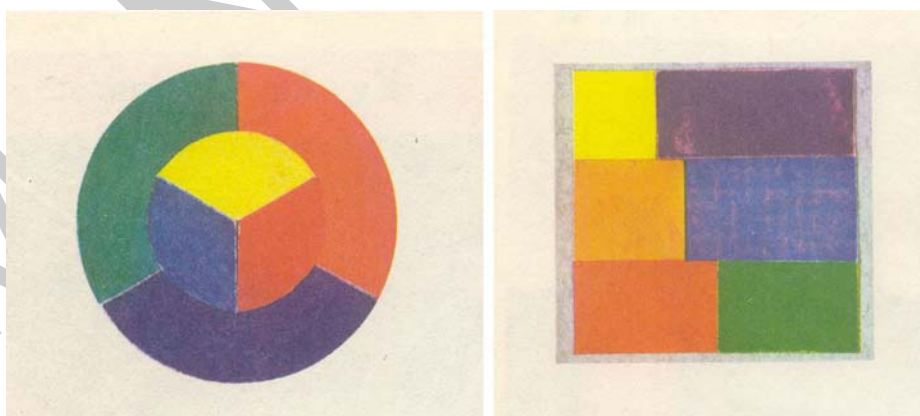
A köznapi nyelven, a "szépérzék" kifejezés, azon adottságokra vonatkozik, amellyel minden népi kézműves szakmát művelőnek rendelkeznie kell. Ebben benne foglaltatik a szín- és arányérzék is.

Az arányviszonyok megkülönböztetik és összehasonlíthatóvá teszik a tárgyakat, motívumokat, de ugyancsak jelentősége van a tárgyak, és a bennünket körül vevő környezet színeinek is. A színek alkonyatkor szürkessé válnak, így rajzi szempontból más-más szürke tónusértékkel rendelkeznek. A színérzék megfogalmazása közérthető módon, röviden leírva, szinte lehetetlen, mert éppolyan egyedi, mint maga az ember!

Sajátosan eltérő érzeteket válthat ki egy-egy szín éppen úgy, mint az embereknél mért, – azonos hatású erő esetén – más-más embernél, mégis eltérő fájdalomérzet alakul ki, mert különböző, az egyéni fájdalomküszöb. A színek pszichés hatása is végtelenül eltérő (munka alkalmassági vizsgálatoknál nem véletlenül alkalmazzák, és ellenőrzik bizonyos szakmákban a színtévesztést.) A színek hatásaival, rendszerével nagyon-nagyon sokan foglalkoztak. Több ezer évvel ezelőtti társadalmakban is fontos volt a színek jelentéstartalma, színtani alapismeretekre – napjainkban, – már nem vallási okok miatt, de – nekünk is szükségünk van.

A fehér "láthatatlan" fénynyalábot, fénytörő prizmán átvezetve – megkapjuk a spektrum színeit, melyeket néha – szerencsés egyének – a szivárványban is láthatnak. Színtani szempontból fő- és mellékszínekről vagy alap és kiegészítő színekről beszélhetünk. A **színkör három alapszíne**: a piros, a kék, és a sárga, amelyből különböző színek keverhetők ki. (Nyomdákban: bíbor, cián és sárga) Egy háromszög csúcsaira írva sorban a 3 főszínt, a szögfelezőkkel szemben helyezkednek el a kiegészítő vagy mellék színek, amelyeket keveréssel hozhatunk létre. A **mellék színek** : a narancs a zöld és az ibolya.

A prizmán keresztül felbontásra kerülő fénynyaláb, minden színéhez meghatározott számú hullámhossz és ezzel meghatározott rezgésszám tartozik. A spektrum skálán a kezdő piros szín előtti láthatatlan színtartomány, az infravörös (kis rezgésszámúak – a hősugarak) és a skála végén található ibolyakék és ibolya vörös utáni tartomány (a nagy rezgésszámú ibolyán túli sugarak) A spektrum színskála színtartományai láthatók :(22.ábra)

22. ábra

A spektrum színeit először Wilhelm Ostwald ábrázolta egy tárcsán – ezt színekörnek is nevezzük. A színeket, kivonó és összeadó színkeveréssel hozhatjuk létre. Első esetben a három alapszín egymásra vetítésekor fehér szín, a másodikonál – az összeadás hatására – fekete szín, fog létrejönni.

Látványrajzok készítésénél soha ne használjunk un. "nyers" színeket, a színkeveréseknél törekedjünk pasztellszínek alkalmazására a harmonikus színhatás elérése érdekében.

A színek összhatását akkor érezzük megfelelőnek, ha az egyes alapszínekhez, megfelelő arányú komplementer szín tartozik. A színtan nyelvén "komplementer" színeknek nevezzük, a kiegészítő, vagy mellék színeket. A három alapszín és a kevert mellék színek, egymás ellentétei, – vagyis a színekörben velük szemben lévő színekkel. Kontraszt hatást válthatnak ki, megfelelő arányú színválasztás mellett.

Az alapszíneket önmagukban, – csak bizonyos esetekben, pl plakátnál érdemes – ilyen, un. telített, tiszta színeket használni. A színek telítettségének megfelelően látjuk sötétebbnek, vagy fehér hozzáadásával világosabbnak a színeket, ilyenkor un. pasztellszínekről beszélünk. A szíkontrasztok használata, figyelemfelkeltő hirdetések esetében indokolt, *látvány rajzok készítésénél törekedjünk, a meleg tónusú, harmonizáló színhasználatra.*

A meleg, vagy akár a hideg színek jó arányú megválasztással kellemes, harmonikus színösszhangot eredményeznek. Nem csak esztétikai szempontok és környezetalakító hatásuk miatt fontos a funkcióhoz igazodó színválasztás, de közérzetünket is nagymértékben befolyásolja. (Tanulmányozásra ajánlottak: J. Itten, Goethe, Nemcsics Antal színtannal foglalkozó könyvei)

A látványtervek készítéséhez választhatunk merített, vagy halványszínű tónus papírt és alkotásainkat, tervvázlatainkat – egységesen, ilyen A 4-es méretű / vagy nagyobb A3-as méretű/ lapokon összefűzve mutatjuk be megrendelővel történő megbeszélések alkalmával.

A sokszorosító grafikai eljárások közül a fa- és linómetszet készítésével érdemes megismerkedni. Mindkét rajztechnikával látványos marketing anyagokat készíthetünk saját kézműves szakmánk jellegzetes profiljának hangsúlyozásával. Mindkettő főleg, fekete-fehér erőteljes "folthatású" reklám lapok készítésére alkalmas, de linómetszetben használják a többszínnyomósos eljárást is. "A képzőművészet iskolája " című könyvben olvashatunk a részletes készítés menetről. Mindkét technikánál a rajzról másolat sablont, ill pauszpapírral másolatot kell készíteni a nyomódúcra. / ez fa vagy linóleum/ A dúc készítésnél a világosnak szánt felületeket kell kivésni az anyagból, a megmaradó felületek fognak érintkezni a festőhengerrel, és ezek lesznek a domináns fekete részek. Mindkettőhöz különböző profilú vágó késekre van szükség, de ha valaki, rajzainak hatásosságára törekszik – érdemes megtanulni ezt a grafikai módot is.

Gyűjteményes rajzainkból is feltétlenül készítsünk bemutató anyagot – portfóliót!

A népi kézműves vállalkozásoknál az egyedi profilválasztás is hangsúlyozható, a termék sajátosságait jelképező kontrasztossággal, reklám-színekkel.

Színtani alapismereteket koncentrikus bővítéssel, szakmánknak megfelelő mélységben érdemes elsajátítani.

Bevezetés a műszaki rajz történetébe

A mesteremberek, az alkotók általában egy vonallal rajzoltak, hiszen nagyon sokáig szabadkézzel készültek a műszaki rajzok is. Leonardo da Vinci nagyon sokszor egy lapra készített tanulmányrajzokat és műszaki fejlesztéseket tartalmazó rajzokat. A műszaki rajz vonalvastagságainál, például a reneszánsz idején, de még a céhmesterek idejében is – szinte azonos – legfeljebb kétféle vonalvastagságot használtak.

Napjaink, ill. a tízegy néhány évvel ezelőtt még nélkülözhetetlen, kézzel készített szakmai rajzokat, kiszorította, – megpróbálja kiszorítani – a számítógéppel készülő műszaki rajz.

A kézműves tárgyak készítéséhez azonban mindig szükség lesz vázlatoló–konstruáló készségre, és sok téren gazdagabb az, aki birtokában van a műszaki rajzi ismereteknek.

A műszaki tervdokumentáció létrejöttét megelőzi, – a minden vállalkozásnál fontos – látványrajzokkal egyenrangú műszaki, szakmai rajzok készítése. A látványrajzok, és az "ízesen tált" szakrajz hatásossága, pedig csak saját ötletességünkön múlik, /a papír és technika megválasztása/ és ez befolyásolja, hogy a vállalkozásunkat milyen sikeressé tudjuk tenni!

A látványrajz fejlődésének összegzése és átvezetés, a műszaki rajzi ismeretek felé:

Az ókori és az egyiptomi rajzoknál láthattuk, hogy – térbeliség nélkül – csak síkszerűen ábrázoltak állatokat, embereket. A görög vázarajzoknál – még mindig a távlatok mellőzésével – de már megjelent a tér mélység ábrázolása. A Vezuv "konzerválta" Pompeiben szintén fejlett rajzolási technikával készített faliképeket láthatunk, ahol már megjelenik az axonometrikus ábrázolás. A lépcső párhuzamosan futó vonalai, a római faliképen is párhuzamosak, – a perspektívánál szokásos, ún. – enyéspontokat, itt még nem alkalmazzák. (A képzőművészet iskolája című könyv I. kötet) (23. ábra)

23. ábra

A vonaltávtat törvényeit a reneszánsz korban határozzák meg, és alkalmazzák a festészetben – sok esetben nem szerkesztve, – hanem szabadkézi rajzként. A reneszánszban fontossá vált a horizont szerepe, két iránypontos, és kettős horizontú képszerkesztésekkel is találkozhatunk. A kor művészei tökéletesen ismerik a perspektíva szabályait. A barokk korban tökéletesítik a perspektivikus ábrázolás módot, mesteri szintre fejlesztve az illúziós kupola térábrázolásokat.

Napjainkban a téri szerkesztésekkel az ábrázoló geometria foglalkozik.

A tárgyak térbeliségét a geometria nyelvén, vetítési eljárásokkal lehet ábrázolni. Ezek: az axonometria, a perspektíva és a Monge-féle ábrázoló geometria.

A testeket (sík, domború, homorú) felületek alkotják. A tárgyak felületeit élek zárják, az élek, vagy vonalak metszései, a sarkok egy-egy pontnak tekinthetők. A vonal különben nem más, mint végtelen számú pontok sora. A síkbeli formák, a térbeli alakzatok, igen változatosak.

Logikai sorrendben, a legegyszerűbbtől az összetettig haladva – korántsem a teljesség igényével – a következők: a háromszög (5 féle) a négyszög (6 féle) és ezen túl a négyzet, amelyiknek sajátossága, hogy 4 azonos hosszúságú (un. egybevágó) egyenes szakaszból áll. A síkbeli formák, általában az oldalait alkotó egyenesek számáról kapták nevüket. Így létezik öt-hatszögű, stb. akár, tizenkétszögű síkforma is. A síklapokból különböző szabályos és szabálytalan testeket lehet létrehozni.

A szabályos testeket – általában – a síklapjaikról nevezték el, a legismertebbek a kocka, amelyik 6 egybevágó négyzetlapból áll, és a téglatest, amelyet szintén 6 lap alkot, háromszor 2-2 egyforma téglalap. A gúla is a szabályos testek csoportjába tartozik, melynek stb.

A testek kiterjedései: magasság, szélesség, mélység. Amennyiben a testeket nem sík lapok alkotják, attól függően, hogy milyen forgástestté válik, az alábbi módon különböztetjük meg őket:

Henger, kúp, gömb- /mindegyiknél, ismérveinek felsorolása/

Műszaki rajz alapismereteknél, meg kell ismerkednünk a vetítés fogalmával, és a képsíkokkal. El kell sajátítani a szerkesztések menetét, meg kell tanulni az előírt, szabvány vonal-féleségek használatát. Tudni kell, *a tervdokumentáció* részeit, amely *a következőket tartalmazza*: a műszaki rajzok egy-egy példánya, egy tervjegyzék/ feltüntetve a rajzi lépték arányát, a rajz megnevezését/, anyagkimutatás /esetleg költségvetés/ és az – elkészítés folyamatát ismertető – műleírás.

A rajzábrázolás szabályai szerint – a műszaki rajzokon – a tárgyakat három nézetben kell ábrázolni. A Monge rendszerben, az alapsíkra helyezzük a tárgyat – ez a felülnézete, – közvetlenül az alaplap felett, a tárgy előlnézete látható, melyet mindig merőleges vetítősugárral hozunk létre. Az oldalnézetet – amely mindig az előlnézet mellett helyezkedik el, – szintén merőleges azaz 90 fokos szögben vetített egyenesekkel szerkesztünk!

Műszaki rajzi vonalak

1. A szerkesztő vonalakat, vagy vetítő vonalakat mindig folyamatos, vékony vonalvastagsággal húzzuk (viszonylag félkemény pl H) ceruzával.
2. A tárgy befoglaló kontúrvonalait, erőteljesebb, vastagabb vonalakkal kell megszerkeszteni. (puhább ceruzával pl.B-s ceruza)
3. A tárgy nem látszó éleit – a belső, vagy hátsó kontúrokat – egyforma hosszúságú, viszonylag rövid szaggatott vonalakkal kell megrajzolni.
4. Szimmetrikus tárgyaknál, szabályos testeknél, mint pl. henger, kúp vagy gúla alakú testeknél a középső ún. tengelyvonalat pont- vonallal kell jelölni, és a vonalvastagság megegyezik a szerkesztő vonalak – vékony – vonalaival.

Műszaki rajz készítésénél, mindig úgy kell a léptéket megválasztani, hogy az elkészíthető- ill. gyárthatóság szempontjait figyelembe véve, a legmegfelelőbb arányú nézetrajzokat közérthetően szerkesszük meg.

A rajzokon minden esetben fel kell tüntetni az anyag minőségeket és megnevezéseket, technológiai elvárásokat. Minden rajzot sorszámmal, megnevezéssel – beazonosíthatóan – készítsünk el, és a tárgy elkészítési menetét műleírásban rögzítsük.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A rajzkészség vagyis inkább a vizuális ismeretek, napjaink kézműves tárgyalakóitól is fontos követelménynek számítanak. A vizuális képesség, – mint az ének-zene oktatásban a szolfézs – kibontakoztatható, ezért a rajzi, kompozíciós elvek, színtani ismeretek, ábrázolás alaptörvényeinek tanításával együtt, a vizuálisgondolkodás és alkotókészség is fejleszthető.

A rajzolás, az az alkotói folyamat, amellyel gondolatainkat szeretnénk kifejezni, éppen ezért rá kell találnunk – a számunkra legmegfelelőbb – anyagra és megmunkálási módra, vagyis papírfajtákból – kísérletezéssel – jó minőségű, számunkra megfelelőt kell választani, amelyet az általunk kedvelt és alkalmazott technikával, – megismerés után – így létre tudunk hozni érdeklődést-keltő látványterveket.

Szokatlan tanács: a természetet használjuk kiindulópontnak, valamint higgyünk a harmóniában, mely a külvilágban és belső világunkban egyaránt működik! Így tettek az évezredekkel ezelőtt élt emberek is, a természet adta anyagok feldolgozásából éltek, ellesve – és tisztelve – a természet rendjének törvényeit.

Vonalrajzok, textúrák – felületi játékok

A ceruza és tollrajzok többféle vonalvezetéssel készülhetnek, de egy rajzon csak egy technikával dolgozzunk. Nagyon sokféle módon készíthetünk vonalrajzokat pl. pontozásos rajzplasztikát kisebb tárgyról. Részben a rajz mérete, sok esetben a forma határozza meg a rajzolatot. A forgástest jellegű formákat körkörös "firkálásnak" ható mozgással is létrehozhatjuk, a sötétebb részeknél többszöri körmozgással átrajzolva bizonyos helyeken, a körök nagyságának méretének változtatásával és a folytonos vonalmozgás ritkításával hozhatunk létre világosabb felületeket. A ceruzarajzoknál, az árnyékvetést vagy a tónusok sötétítését, többszöri, egymásra rétegzett vonalrajzolattal érhetjük el. A vonalak egymásra "sraffozása" készülhet: hasonló szögben dőlt vonalkázással, vagy más szögben egymásra fedő rajzolattal is, sötétebb felületet kapunk.

1. feladat

Gyakorló feladat a természet utáni rajzolásra

Környezetünkben lévő növények rajzolása – tetszőlegesen megválasztott helyzetben. Gyümölcsök, alma, esetleg csipkebogyó, bármelyik termés választható. Elhelyezhetjük önmagában, vagy kísérő tárggyal – feladatként megbeszélhetjük, hogy helyezze el tetszőlegesen, – esetleg a haladóknál, tanuló fantáziájára bízunk, a teljesen kötetlen elrendezést, anyagválasztást, a strukturális megjelenítési formát.

A rajzolás – figyelemösszpontosítás!

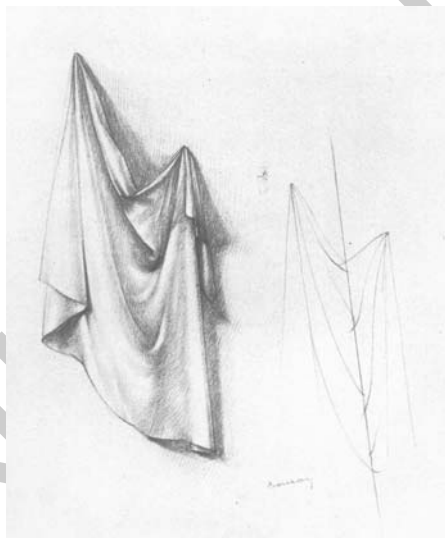
A növény befoglaló formája, nagysága szerint állapítsuk meg hogy milyen formátumban helyezzük el a választott rajzpapírt, vagyis döntsük el, hogy fektetett vagy álló helyzetben mutat-e szebben a kiválasztott növény. Az első teendő mindig, az anyagok megválasztása, majd az ábrázolás formai elrendezésének eldöntése. A termés befoglaló formáit – a papírt alig érintve – halványan vázoljuk fel. Győződjünk meg arról, hogy a lapra jó arányban legyen elhelyezve, és ezután kezdjük hozzá a kidolgozáshoz!

Készítsünk vonalas, tónusos, vagy textúra rajzokat – ceruzával, vagy tetszés szerint választott anyagok alkalmazásával!

2. feladat

Mozgás ábrázolása, drapéria rajzok készítése

Ceruzarajzok készítése, a környezetünkben található tárgyak és textilanyagok felhasználásával. Nézzünk meg a rajzot, Barcsay Jenő Tér és drapéria című könyvéből és készítsünk hasonló ceruzarajzot! (24. ábra)

24. ábra

Döntsük el gondolatban, milyen méretben, formátumban és milyen helyzetben szeretnénk ábrázolni a beállított tárgyat – majd, ha a fekvő vagy álló helyzetű rajzlap mellett döntöttünk, komponáljuk meg a megfelelő elhelyezést.

Vigyázzunk a térbeli tömeg elhelyezésére, vagyis figyeljünk arra, hogy viszonylag a rajzlap közepére helyezzük a kompozíciót. (Ne csússzon le a lap aljára, mert nem tetszetős, ha túl sok üres hely marad a papír felső egyharmadában)

3. feladat –

Másolás különböző alkotásokról

Nagy István ceruzarajzairól készítsünk másolatokat, majd az adott témáról készítsük el a saját elképzelésünk szerinti változatot.

Válasszunk tetszés szerinti festményt és arról készítsünk fekete-fehér grafikát úgy, hogy törekedjünk a tónus helyességre! (25. ábra)

25. ábra

4. feladat

Épület, környezet rajzok

Nézzük meg, hogyan készített Kós Károly építész polihisztor, fafaragásokról és épületbelsőkről látványrajzokat. Látogassunk el az állatkertbe, ahol a nagy építész által tervezett bivalyházról készítsünk látványrajzot! (26. ábra)

26. ábra

5. feladat

Népi tárgyakról, népművészeti alkotásokról, rajzmásolat készítése

Készítsen a pásztormunkák egyikéről, pl. a képen látható /spanyolozott/ tükrös motívumairól vázlatrajzot! (27.ábra)

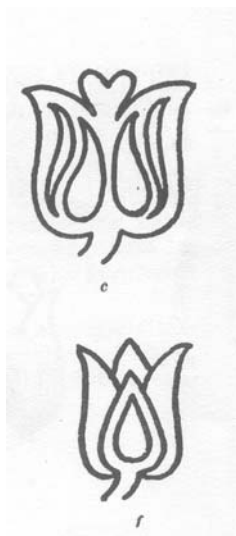

27. ábra

6. feladat

Népművészeti motívumok, rajzolása

Tetszés szerint válasszon a tulipán motívumok közül, és helyezze el a saját kézműves szakterületének egyik jellemző tárgyán. Készítsen elképzeléséről vázlatrajzot, vagy látványtervet! (28.ábra)

28. ábra

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

– Kívánom, hogy ez a kis füzet, – a népi kézműves mesterséget folytatók számára – többet jelentsen, mint néhány nagy terjedelmű könyv, mert ennek segítségével: felébred a "szunnyadó" – rajz iránti fogékonyság, az útmutatások alapján elsajátíthatjuk – a lépésről-lépésre haladás elvét, és segít a vizuális képesség kibontakoztatásában.

Készítsünk fotó-rajz gyűjteményt az általunk különlegesnek, szépnek talált tárgyi anyagokból!

Érdeemes végig ismételni a hengeres testekről tanultakat, a hengertől a kúpon át a gömbig, a többi szabályos térbeli testet is, de főleg a téglatesttel foglalkozzunk! Helyezzünk egy papírlapra egy gyufás dobozt és vizsgáljuk meg, különböző helyzetekben, úgy hogy közvetlenül egy falfelület elé állítottuk, amelyre egy papírt ragasztottunk.

Kezdeti vonalrajzok bizonytalanságainak kiküszöböléséhez, rajzoljunk köröket, körkörös ellipsziseket! Legegyszerűbb, ha egy konzervdobozt rajzolunk le, mindig más rálátással.

Nagyon sokféle helyzetben próbáljuk lerajzolni a gyufásdobozt! Amikor a szemünkre hagyatkozunk, a távolodó vonalaknál megfigyelhetjük a rövidülést, a vonalak összetartanak, vagyis a látványrajzok, a perspektíva szabályai szerint készülnek. Természetesen készülhet látványrajz síkfelületekről, homlokzatlapokról, szöttesekről, stb., de most az ábrázoló geometriai látványrajzok lehetőségeit nézzük meg.

1. A ceruzarajz és tusrajz, vagy bármelyik technika elsajátítása, csak "fárasztó" munkával lehetséges – de egy-egy rajz során, az apró sikerélmények – megérik a fáradozást!
2. Az idő függvényében, a szintani ismeretekre tetszés szerinti jó néhány órát érdemes fordítani, hogy tudatosodjon – a színek alkalmazásának – hangulat-befolyásoló szerepének fontosságára.

Ne feledjük: a rajzkészség nem azonos a rajz iránti fogékonysággal. Sok esetben fontosabb a rajzi gondolkodás, a vizuális ismeretek, a szín és formaérzék! A vizuális képesség, – mint az ének-zene oktatásban a szolfézs – a rajzi, kompozíciós elvek, szintani ismeretek, ábrázolás alaptörvényeinek tanításával együtt, a vizuálisgondolkodás és alkotókészség is fejleszthető.

MEGOLDÁSOK

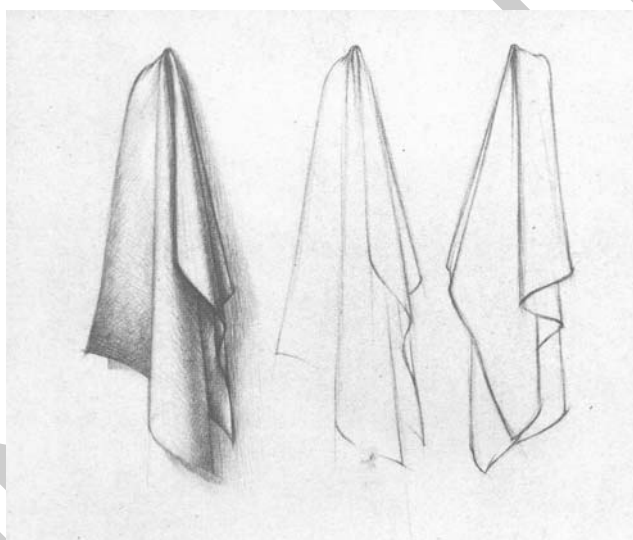
1. feladat

A rajz értékelésénél elsődleges mérlegelési szempont a kompozíció az elrendezés, a termés megfelelő elhelyezése a rajzlapon. A rajz foltszerűen, egyenletesen és jó arányban töltsse ki a felületet, ne csússzon le vagy ne tapadjon a rajzlap felső részéhez.

Figyeljük meg, és értékeljük a tónusértékek különbözőségeit, az esztétikus képalkotást!

2. feladat

Az egy ponton felfüggesztett drapéria rajzról két vázlat készült, az egyik tónusos ceruzarajzon mutatja be az anyag gyűrődéseit, ügyes satírozott technikával. (29. ábra)

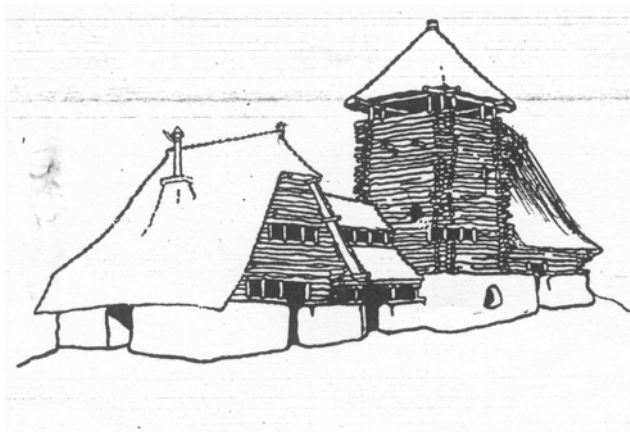
29. ábra

3. feladat

A ceruzarajz, annak függvényében értékelhető, hogy milyen arányos a másolat, hűen követi az eredeti rajz vonalvezetését, a ceruza tónusainak mélységét. Természetesen a rajzlapon történő elhelyezése is fontos szempont.

4. feladat

A Kós ház épületének tömege, jó arányú megfogalmazással készült, a tusrajz vonalai lendületességükkel, fekete-fehér folt arányukkal, tetszetős képet eredményezett. (30. ábra)

30. ábra

5. feladat

A pásztormunkáról készített rajz, csak részleges másolata az eredeti tükrösnek, így az értékelésnél eszerint mérlegeljünk. (Közepes színvonalú rajz, de amennyiben tudatos kiemelésről van szó, megérdemli a magasabb pontozást)

31. ábra

6. feladat

A tulipánmotívumokkal díszített láda látványterve festői, élethű alkotás.

32. ábra

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

– AZ ÁBRAJEGYZÉK SORRENDJÉBEN

1. Murádin Jenő: Gy, Szabó Béla	Kritérion Kiadó	1980
2. Henry de Morant: Az iparművészet története	Corvina Kiadó	1976
3. Artner Tivadar: Az ókor művészete	Móra Kiadó	1976
4. Gulyás Dénes: Ábrázoló geometria	MIF Tankönyvkiadó	1969
5. Kaesz Gyula: Ismerjük meg a bútorstílusokat!	Gondolat Kiadó	1962
6. Jankovics Marcell: Jelképkalendárium	Panoráma Kiadó	1988
7. Dienes István: A honfoglaló magyarok	CORVINA Kiadó	1973
8. Sz. Koroknay Éva: Reneszánsz könyvkötések	Akadémia Kiadó	1973
9. Kós Károly képeskönyv	Múzsák Kiadó	1994
10. Kocsi Márta– Csomor Lajos: Festett bútorok....	Népművelési Propaganda Iroda	1991
11. Kós Károly: Népélet és néphagyomány	Kritérion Kiadó	1972
12. Török Petra: Formába kerekedett világ	Hatvany Lajos Múzeum Hatvan	2001
13. Fay Aladár: A magyarság díszítő ösztöne	Püski Kiadó	1994
14. Fél Edit, Hoffer Tamás, K. Csilléri Klára: A magyar népművészet	CORVINA Kiadó	1969
15. Lyka Károly: Kis könyv a művészetről	CORVINA Kiadó	19671
16. A természettudományok zsebkönyve	Gondolat Kiadó	1963
17. Barcsay Jenő: Ember és drapéria	CORVINA Kiadó	1966
18. A képzőművészet iskolája	Képzőművészeti Alap Kiadó	1977

AJÁNLOTT IRODALOM

Malonyai Dezső: A magyar nép művészete I, II, III, IV, V, Franklin-Társulat Kiadása, 1922. / Helikon Kiadó 1987.

Kós Károly: Tájak, falvak, hagyományok	Kritérion Kiadó	1976
Lükő Gábor: A magyar lélek formái	Lükő G. Örökösök – Táton Kiadó	2001
Dömötör Tekla: Magyar népszokások	CORVINA Kiadó	1972
Wiliem Gaunt: Festészetről, grafikáról	CORVINA Kiadó	1968
Kocsi Márta – Csomor Lajos: Korondi székel fazekasság	Népművelési Prop. Iroda	1980
Baticz Levente– Kólya Dániel: Műszaki rajz	Műszaki könyvkiadó	1997
Domanovszky György: A magyar nép díszítőművészete I–II	Akadémiai Kiadó	1981
Kresz Mária: Magyar fazekasművészet	Corvina–Fórum	1991
Magyar néprajzi lexikon I–V. Főszerkesztő: Ortutay Gyula	Akadémiai Kiadó	1977–1982

A(z) 1004-06 modul 019-es szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
31 215 02 0010 31 01	Csipkekészítő
31 215 02 0010 31 02	Fajátékkészítő
31 215 02 0010 31 03	Faműves
31 215 02 0010 31 04	Fazekas
31 215 02 0010 31 05	Gyékény-, szalma- és csuhéjtárgykészítő
31 215 02 0010 31 06	Kézi és gépi hímző
31 215 02 0010 31 07	Kosárfonó és fonottbútor-készítő
31 215 02 0010 31 08	Szőnyegszövő
31 215 02 0010 31 09	Takács
31 215 02 0100 21 01	Kosárfonó

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
21 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató